

Sfumato (dr. Mária Navrátilová)

Metodika Sfumato je založena na poznatcích neurofyziologických zákonitostí, jimiž se řídí orgány zraku, sluchu a hlasu; respektuje způsob, jak pracuje lidský mozek a jak funguje dětské vnímání.

Při vytváření čtecích návyků se pracuje se zrakovým, sluchovým, dechovým a hlasovým aparátem zároveň, a to v přesné posloupnosti. Rozlišování prvků řeči (fonologické uvědomování a fonemické uvědomění) se spojuje se sluchovou a zrakovou pamětí, s porozuměním, představivostí, dramatizací a prožitkem. Učitel tak udrží dětskou pozornost a motivuje žáky k tomu, aby měli zájem o knihy.

Důležité je tempo – technika Splývavého čtení spočívá ve velmi zpomaleném procesu, který umožňuje koordinaci všech atributů čtení či psaní. Je nutné si připomenout, že čtení není člověku vrozená dovednost a že nevzniká izolovaně – jde o koordinaci všech smyslů. Samotná autorka této metody přirovnává čtení ke hře na hudební nástroj, k tanci, chůzi či sportu – je to koordinovaný pohyb a jako každý jiný vychází z pomalého provedení a spočívá především ve správné technice.

Díky této metodě čtou děti plynule, bez zadržování, s porozuměním a s radostí. Je úspěšná i u dětí s problémy v učení (např. s dyslexií) jak při běžném nabývání počáteční gramotnosti, tak při reedukaci, a to i ve speciálních a praktických základních školách.

Rozdíly oproti analyticko-syntetické metodě

➤ NESLABIKUJE SE

- Postupně se načítá hláska za hláskou, nedochází tak ke dvojitému čtení.
- Nepoužívá se záložka, ale posunuje se pouze ukazováčkem přesně tam, kde se čte.

➤ OD ZAČÁTKU SE PRACUJE S VÝZNAMEM SLOV

- Význam slova žáci poznávají hned.
- Nejdříve vymýšlí slova na náslovnou hlásku, později na dvě, tři hlásky. (p – pouzdro, propiska..., pe – penál, peníze..., pes – už celé slovo)
- Vzniká bohatá slovní zásoba.
- Seznamují se s přirovnáním i protikladnými slovy u dané hlásky.

➤ POSILOVÁNÍ SPRÁVNÉ VÝSLOVNOSTI

- Správná výslovnost hlásky vzhledem k její dlouhé expozici je upevňována hlasitým projevem.
- Mám ve třídě dvě děti, které zpočátku nebylo vůbec slyšet, nyní problémy s hlasitostí nemají.

➤ INDIVIDUÁLNÍ TEMPO

- Tempo je přizpůsobené každému čtenáři dle jeho potřeby.
- Nedělají se žádná srovnávání typu ‚kolik slov přečte žák za jednu minutu‘.

➤ ROZLIŠOVÁNÍ DLOUHÝCH A KRÁTKÝCH SAMOHLÁSEK

- Žák správně rozliší krátké a dlouhé samohlásky, protože při počáteční dlouhé expozici hlásky toto natrénují – hlásky ‚nepolykají‘.

- Při počátečním čtení se neuvádějí žádná slova s dlouhou samohláskou, přesto se vše čte dlouze.
 - Dlouhé expozice hlásek se při čtení postupně, zcela přirozeně zkracují.
- MEZIPŘEDMĚTOVÉ PROPOJENÍ
- Velká propojenost mezi předměty.
 - Například: při vyvození písmena „l – i“ ve Vv malujeme indiána; v Pč vytváříme iglú z kostek cukru; v Prv probíráme, jak se žije v iglú; v Tv nacvičujeme indiánský běh; a v Hv zpíváme *Ivánku náš*.
- NÁZORNOST A VIZUALIZACE
- Pracovní sešity podporují soustředění na probírané písmeno, nerozptylují žáky jinými obrázky; ilustrace vždy slouží ku upevnění právě procvičovaného písmena; součástí jsou cviky na uvolňování ruky.
 - Obrázek s příběhem k písmenu O: „Obrovský obr obhlíží ostrov... Otakar se otáčí za obrem a odhání ovečky od ohně... Oslíci osiřeli na okraji ostrova... Odtáhly i odolné kačeny, které obletěly ostrov a ohlížely se za ostatními obyvateli oválné tůňky.“
 - Důraz je kladen na stříhání, lepení, výrobu písmenek nebo věcí, které začínají na dané písmeno. V AS se soustřeďuje dítě pouze na vybarvování.

Při výuce metodou *Sfumato* se:

orientuje na úspěch při čtení	posiluje porozumění významu přečteného v souvislostech
podporuje individuální čtecí tempo	neupřednostňuje rychlé čtení
nekombinuje s jinými metodami	čte po písmenkách (hláskách)
respektuje postup uvedený v metodice jako celistvé teorii výuky elementární gramotnosti	nepřeskakují metodikou dané kroky

Komentář (doc. Jiří Havel)

Ve výuce elementárního čtení se v posledních letech stále více prosazuje metoda splývavého čtení, tzv. *Sfumato*. Zajímavý metodický postup formulovala od roku 1974 M. Navrátilová s ohledem na špatně čtoucí žáky. Jako vzdělaná hudebnice vycházela z poznatku, že koktaví žáci při zpěvu nemají problém s výslovností. Podstatou je upevnění práce očí tak, aby měly dostatek času k zafixování čteného textu. Oči pak kontrolovaně fixují hlásku po hlásce, ty jsou hlasitě vyslovovány a bez přerušení dechu či změny tónu hlasu propojovány v jeden celek. Název metody *Sfumato* odkazuje na malířskou techniku šerosvitu, kterou objevil Leonardo da Vinci. Při této technice se využívá *komplementárních barev – ty se nemíchají, ale nanášejí se přes sebe tenké vrstvy-lazury různých odstínů*. Stačí malá chyba a obraz se zhroutí.

Vývoj metody od počátku pozorně sledoval Z. Matějček, který v roce 2003 napsal, že *technika splývavého čtení je ve své podstatě revoluční. Rozlišuje dokonale zvukovou a grafickou podobu slova, zdokonaluje vyjadřovací schopnosti, přináší čtení s porozuměním, na které svět čeká již 150 let* (www.sfumato.cz). Z výzkumů

realizovaných v rámci diplomových prací vyplývá, že z metodiky určené původně pro žáky se specifickými obtížemi se stala metoda, se kterou učitelé počítají a stále více využívají nejen při reedukaci, ale také preventivně a dokonce jako stěžejní metodický postup. Zdá se, že deklarovaným důrazem na respektování vlastního tempa učení čtení i na individuální přístup respektující věkové zvláštnosti přesně zapadá do současné potřeby inkluzivního vzdělávání.

Pro žáky je přínosné, že výuka je průběžně zpestřována dramatickou výchovou (hudební, pohybovou), která vede ke čtení s porozuměním, ale také jim umožňuje emočně si prožít čtené. Při čtení si pak snadněji vyvodí odpovídající náladu či pocit, což také vede k odstranění ostychu při hlasitém projevu. Pro učitele je tato metoda dostupná i tím, že její uplatnění nevyžaduje žádné speciální učebnice.

Splývavé čítanie (Bela, vata); Sfumato